

RUDAR

Glasilu slovenskih rudarjev

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtlet v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in uprava, je v Trbovljah na Štajerskem.

Izredna revirna rudarska konferenca v Trbovljah.

Na velikonočni pondeljek je bila v Trbovljah konferenca rudarskih organizacij južnega okrožja, združenih v Uniji rudarjev avstrijskih. Dnevni red konference je bil: 1. Tajniško poročilo. 2. Organizacija, agtacija in taktika. 3. Tisk. 4. Slučajnosti.

Konferenca je bila nenavadno mnogoštevilno obiskana. Navzočih je bilo 25 delegatov in sicer so poslale svoje zastopnike naslednje podružnice in vplačevalnice: Labinj (2), Idrija (2), Spodnja Idrija (1), Zagorje (3), Trbovlje (5), Hrastnik (3), Zabukovca (1), Velenje (2), Leše (2), Črna (3), Siverič v Dalmaciji (1). Razentega so bili prisotni štiri člani revirnega odbora. Tajništvo je zastopal rudarski tajnik sodrug Tokan, Unijo rudarjev avstrijskih sodrug Elbert, uredništvo »Rudarja« sodrug Peterlin, upravo »Rudarja« sodrug Sitter in strokovno komisijo v Ljubljani sodr. Mlinar. Razentega sta bila na konferenci dva sodruga iz Velenj kot gosta. Vseh udeležnikov na konferenci je torej bilo 36.

Konferenca se je posvetovala pod vtiskom zadnjih mezdnih gibanj rudarjev. Živejše kakor preje, kdaj se je čutila potreba po čvrsti strokovni organizaciji in zato se je tudi temeljito bavila z agitacijo in taktiko. Soglasno je obsodila nesramno pisavo hrastiških in zagorskih razdiralcev delavske solidarnosti, ki v svoji bedavosti in zlobnosti grde rudarske zaupnike po slovenskem buržvazijskem glasilu »Slovenskemu Narodu« češ lahko bi se bilo več doseglo! Zaupniki so izpolnili svojo dolžnost v polni meri, storili so vse, kar je bilo možno v sedanjih razmerah in zato je bila popolnoma umljiva ogorčenost, ki je bila na konferenci nad to nesramno pisavo. Sicer pa je razodevalo tiho nesramno pisarenje po »Slovenskem Narodu« tolko nepoznanja o delavskem gibanju, da mazačem tistih obrekovanj prav resno svetujemo, naj se lotijo tistega posla, ki so sposobni zanj, delavske stvari pa naj pustijo pri miru, da ne bodo polnili predalov liberalnoburžvaznega »Slovenskega Naroda« s takimi vnebovpijočimi neumnostmi.

V naslednjem podajemo tek konferenčnih posvetovanj:

Konferenco je otvoril predsednik revirnega odbora sodrug Čobal. Pozdravil je navzočne delegate in poudaril važnost današnje konference. Pred konferenco so bila važna rudarska gibanja na Avstrijskem. Posvetovati se moramo, kako uredimo nadaljno delo tako, da bo čim uspešnejše.

Sodrug Vošank (Leše) želi, da se postavijo na dnevni red tudi bratovskoskladnične stvari. Sklene se, da se bratovskoskladnične zadeve obravnavajo med slučajnostmi.

V predsedstvo so bili izvoljeni sodrug Stravs (Idrija, predsednik), sodrug Filipič (Idrija, podpredsednik) in sodrug Malovrh (Hrastnik, zapisnikar).

Prvi, poda rudarski tajnik sodrug Ivan Tokan **tajniško poročilo.**

Rudarski tajnik sodrug Tokan (Trbovlje): Pod krinko socialističnih opozicijskecev blati meščansko časopisje naše zaupnike, ki so imeli opraviti v zadnjem gibanju s tako težkimi posli. Vrhunec infamnosti je »Slovenskega Naroda« članek »Socialnodemokratske razmere v Za-

gorju ob Savi«. Prepričani smo, da takega infamnega napada ni pisal nihče drugi kakor liberalc. Predlagam, da se ta napad obsodi. (Sprejeto soglasno in med vzkliki ogorčenja.)

Sodrug Tokan nadaljuje:

Tajništvo je prejelo 354 dopisov. Odposlalo je pisem 481; člankov inotic v »Rudarja« 27; člankov inotic v »Zarje« 39; tožb na razsodišče bratovskih skladnic 2; druga vloga na razsodišče 1; vlog na revirni urad 5; prošnja za povišanje deputatnega premoga premikačem na železnični postaji Trbovlje 1; prošnja za perico bolnišnice za pov. plače 1; dve drugi prošnji 2; Prošnje za izvanredno podporo na bolniško blagajno bratovske skladnice v Trbovljah 13; vlog na razna glavarstva 24; prošnje za podp. ob času orožnih vaj 6; vloga na delavsko zavarovalnico proti nezg. v Gradcu 1; davčnih zadev se je rešilo 29; vloge v občinskih zadevah 2; prošnje za podporo na rudarsko zadrugo II. sk. 16; ovadbe na revirni urad 2; tožbe na okrajna sodišča 2; raznih zavojev in zavojev »Zarje« 75; prošnja za podelitev obrtne pravice 1; prošnje za sprejem v občinsko zvezo 4. Skupaj vlog, prošenj in pošiljatev: 255; k temu pisem 480. Skupaj se je torej rešilo 735 pisemskih zadev. Konferenc in širših posvetovanj je bilo 5. Seja revirnega odbora je bila ena. Na iniciativo tajništva je bilo v revirju 50 strokovnih shodov in diskuzij. **Rudarska zadr. skupine II.** Na konferenci rudarske zadruge, ki je bila v poročilni dobi v Konjicah, je bilo tajništvo zastopano, ravno tako na konferenci v Celju. Tajništvo je bilo tudi zastopano na občnem zboru rudarske zadruge II. skup. ljubljanskega revirnega urada, ki je bil v Ljubljani. Nadalje je bilo tajništvo zastopano na občnem zboru obratne bolniške blagajne in na občnem zboru podpornega društva cementne tovarne trboveljske premogokopne družbe.

Intervencije: Tajništvo je interveniralo štirikrat pri rudarskem revirnem uradu v Celju, enkrat pri okrajnem glavarstvu v Celju, enkrat pri okrajnem glavarstvu v Velikovcu in enkrat pri rudarskem glavarstvu v Celovcu. Nadalje se je zvršila intervencija pri ministrstvu za javna dela na Dunaju in pri upravnem svetu trboveljske premogokopne družbe na Dunaju.

Uspehi: Intervencije pri okrajnem glavarstvu v Velikovcu in pri rudarskem glavarstvu v Celovcu so imele ta uspeh, da so se v kraju navadne plače primerno zvišale; vsled tega so se znatno povišale delavcem pri leškem rudniku bolniške podpore pri bolniški blagajni bratovske skladnice. Tajništvo je ukrenilo vse potrebno, da se popravi pri leški bratovski skladnici napaka, ki se je storila s sklepom, da se ne izplačajo rezervni deleži.

Na podlagi ovadbe, ki jo je napravilo tajništvo zaradi jamskih razmer, je bil komisijski ogled. V Črni so se na vloženo prošnjo za povišanje plače povišale plače za gosposke šihte za 10 do 30 vin. V Idriji se je uvedel nov plačilni red, ki je znatno boljši od starega; ker se je pa odpravilo žito, je povzročil opravičnik precej hrupa, posebno klerikalci hočejo v kalnem ribariti. Vsekako se mora zadeva urediti tako, da delavstvo ne bo trpelo škode. Trbovlje, Zagorje in Hrastnik: Intervencija na Dunaju pri ministrstvu za javna dela in pri upravnem svetu trbov. premogokopne družbe glede na povišanje penzije ni imelo uspeha. Imeli smo mezdno gibanje, ki se je končalo s povišanjem plače za vse de-

lavce v jamah in na dnevu za 5%; izdela se akordna tabela. Za Velenje se je odsvetovalo mezdno gibanje. Nato je tajniško poročilo razmotrivalo organizacijske razmere po posamičnih okrajih; nakupile so se tudi nove slovenske knjige za podružnice.

Akoravno ta uspeh ni povsem zadovoljiv, vendar le gremo naprej. Upamo, da pojde v Trbovljah organizacijska stvar naprej. V Labinju je že dve leti 15 sodrugov na dopustu, kar je gola šikana. Tajništvo je storilo potrebne korake. Ravnateljstvo je oholo odgovorilo, da bi se bila stvar rešila, ako bi se ne bilo tajništvo utaknilo vmes. Vidimo, da hočejo podjetniki ignorirati organizacijo. Na drugi strani pa opažamo, da vse rudarske institucije po zakonu niso vredne prav nič. (Pritrjevanje.) Sodrug v Velenjah naj napno vse moči, da poskoči število članov. Tako je treba tudi storiti vsem organizacijam v južnem revirju. Povsod se pojavljajo razni klerikalni in liberalni demagogi, češ da se je premalo doseglo, sami pa ne znajo ničesar napraviti. Najžalostnejše organizacijske razmere so v Zabukovici in Kočevju. V Labinju tudi niso naše razmere kakor bi bilo želeli. Labinjski sodrugi poslušajo labinjske buržvazijce, ki obrekujejo Unijo, da je ona kriva zadnje ponosrečene stavke, kar je popolnoma neresnično. V Siveriču in Velusiču v Dalmaciji se je pred dvema letoma ustanovila organizacija. Mezdne razmere v teh dveh krajih so nadvse klaverne. Organizacija je lepa zlasti v Siveriču. Mi pozdravljamo z velikim veseljem ta napredek na jugu. Ponekod je nezavednost med rudarji zelo velika, ponekod so razmere za spoznanje boljše in dajo upati na uspeh. Leška organizacija je najvzornejša v vsem našem revirju, to pa zato, ker vodijo organizacijo ljudje, ki se ne zбоje vsakega hudega pogleda od strani predpostavljanih. Leški rudnik zdaj lovi po vseh krajih indiferentne delavce, a organizacija, ki je močna in krepka, bo nakone gotovo preprečila. Knjižnica se je povečala, kar se tiče »Rudarja«, je treba vanj pridno dopisovati.

Sodr. Sitter (Trbovlje): Stavka v Labinju je otežkočena že zategadelj, ker so jamske razmere za podjetnika ugodne. Mezde so se v Labinju nekaterim rudarjem povišale. V Trbovljah imamo boje za izboljšanje pokojnin.

Sodr. Malovrh (Hrastnik) pripoveduje o nejasnosti zaradi mezdnih tabel.

Sodr. Majdič (Trbovlje): Glede na sklicanje seje zaradi tabele je stvar povsem nejasna. Ni znano, kdo skliče tozadevno sejo.

Sodr. Tokan: Zaradi tabel je treba takoj iti k revirnim uradoma v Celje in Ljubljano.

Sodrug Sitter: Zaupniki iz Zagorja, Trbovelj in Hrastnika naj tabelo pregledajo in izročijo revirnim uradoma.

Sodr. Malovrh: Lokalni odbor naj se preje posvetuje o tabeli.

Izrekla so se še razna druga mnenja glede na sestavo mezdnih tabel.

Sodr. Stravs opisuje razmere v Idriji. Sedanje izboljšanje plač res ni povsem zadovoljivo, a pomeni korak naprej. Pred dvajsetimi leti je imel fant, ki je vstopil iz šole in šel k rudniku delat, 50 vinarjev plače. Ko je bil star 22 let, je imel 36 krajcarjev. Ko je bil star 24 let ali 25 let, je imel 44 krajcarjev; do groba pa je imel 52 krajcarjev. To so bile plače pred ustanovitvijo organizacije v Idriji. Ko je pršla organizacija, so se razmere boljšale.

Leta 1900 je bila nameravana stvka, ki je prišla izboljšanje od 52 do 80 krajcarjev. Odtlej je organizacija delala naprej. Leta 1907 je bilo zopet veliko gibanje, ki je povišalo temeljno plačo do 3 kron. Leta 1909, 1910 in 1911 se je vsled draginje zopet povdarjala potreba po novi ureditvi, plač. Zahtevale so se draginjske doklade. Prišel pa je nov plačilni opravilnik od vlade za vse avstrijske državne rudnike. Velik hrup se je dvignil zaradi žita, ki ga delavci po novem opravilniku izgube. Konstatirali smo, da je novi opravilnik boljši, dasi ima pomanjkljivosti, ki pa se morajo odpraviti. Zato smo se izjavili zanj. Tedaj pa so planili vmes klerikalci z demagogijo, da bi ubili našo organizacijo. To se jim seveda ni posrečilo, zakaj vsak pošten človek mora dati prednost novemu opravilniku. Za prikrajšane rudarje pa smo uvedli gibanje, da se jim ne bo godila krivica. Ako pa bi v Idriji ne bilo organizacije, bi v teku 20 let ne bilo tega napredka. Zato je treba z vso silo delati za organizacijo.

Sodr. **Salesnik** (Velenje) opisuje razdruževalno delo krščansko - socialne demagogije v Velenjah.

Sodrug **Vošang** (Leše): Ponesrečena stavka leta 1907 nas je poučila o potrebi organizacije. Junija 1908 pa smo že ustanovili vplačevalnico. Leta 1908 smo zopet stavkali, stavka je le deloma uspela, ker še ni bilo dovolj delavcev organiziranih. Shodi so odpirali rudarjem oči in število organiziranih rudarjev je poskočilo. Organiziranih je sedaj 50 odstotkov. Dobliti pa hočemo še druge neorganizirane rudarje. Rudnik nabira neorganizirane delavce, da bi uničil organizacijo. Neorganiziranim daje izzivalno boljšo plačo.

Sodrug **Salesnik** (Velenje) opisuje žalostno nezavednost indifirentnih delavcev, ki se zanašajo samo na organizirane, češ kar pribore ti, bo koristilo tudi nam.

2. Organizacija in taktika.

Sodrug **Čobal** (Zagorje ob Savi): Splošna stavka angleških rudarjev je pač zelo olajšala agitacijo za organizacijo. Zgledna angleška rudarska organizacija je vtila angleškim rudarjem treznost, prevdarjenost; kakor na eno znamenje so vsi sledili sklepom organizacije in zaupnikov. Ravno nasprotno pa je bilo na Vestfalskem. Gibanje na Angleškem in Vestfalskem je torej zelo vzgojno za naše delavstvo: na Angleškem so bili rudarji kakor armada, ker imajo krasno organizacijo, na Nemškem pa je bil boj jako razcepljen in nesrečen, ker ni enake organizacije in ker so uganjali svoje demagoško veleizdajstvo krščanski socialci. Pri nas uganjajo meščanske stranke med delavstvom gnusno demagogijo; pri tem nečednem poslu so si enaki krščanski socialci in liberalci. Organizaciji hočejo škodovati z blatenjem oseb; in vendar je organizacija glavna stvar, ne pa osebe. Če je tudi oseba morda kaj zakrivila, zato vendar ne more biti odgovorna organizacija. Današnja konferenca je izredna konferenca, ker je potrebna z ozirom na razvoj organizacije, ki nas nikakor ne more zadovoljiti. Gibanje so ovirali tudi liberalni in klerikalno-krščansko-socialni demagogi, ki si izmišljajo najgrše laži. Treba je torej temeljito razkrinkati meščansko demagogijo. Povedati se mora natančno, koliko in katere ugodnosti nudi organizacija članom. Da se člani zavedajo svojih dolžnosti do organizacije, je nadvse potrebno, svarilen zgled nam je Labinj. Za pridobivanje članov ne zadostujejo samo shodi, ampak po shodih morajo prevzeti delo še zaupniki ter morajo poljudno razložiti, kar so slišali na shodu. Pove naj se, da je petodstotno povišanje plače v Zagorju, Trbovljah in Hrastniku priborila samo organizacija, priborila bi pa še mnogo več, ako bi bila dovelj krepka. Preprečiti pa se mora tudi fluktuacija članov. Zaupniki morajo zategadelj mesečno k slehernemu članu, ki ni še vplačal prispevka, da ga opozore in mu obenem izročijo strokovni list. Ugodno bo za to delo tudi štirinajstdnevno izplačevanje, ki se uvede v kratkem. Predlagam, naj konferenca pride na prihodnji unijski zbor, ki bo meseca septembra, s predlogom, da se uvede hišno pobiranje prispevkov in da se dajo pomožnim blagajnikom primerne odškodnine. Treba je tudi natančneje poročati o rudniških zadevah, zlasti nezdodah. Za izboljšanje vseh rudarskih

zadev je neobhodno potrebna dobra strokovna organizacija. Zato vsi na delo!

Sodrug **Mori** (Črna) povdarja neohodno potrebo mednarodnega delovanja organizacij.

Sodrug **Bučič** (Labinj) zagovarja Čobalov predlog glede na hišno pobiranje prispevkov.

Sodrug **Malovrh** (Hrastnik): Nasveti sodruga Čobala so vredni vsega uvaževanja. Od kar pa se je začelo med slovenskimi rudarji živahnejše delo, opazamo med slovenskimi meščanskimi strankami še strupenejšo demagogijo. To vidimo tudi pri hrastinskih podpornikih, ki jih podpirajo meščanski zavodi. V »Slovenskem Narodu« blatijo naše zaupnike, ker jim je hudo, da se delavstvo probuja. Pri nas je več političnih neznačajnežev, ki so iz koristolovstva uskočili v liberalne vrste. Tako se je zgodilo pri konsumnem društvu. Treba je torej previdnosti z ljudmi, ali so pravi socialisti ali so samo hinavci. V Zagorju ne gre za Čobalovo osebo, ampak namen umazanih buržvazijcev je, da mečejo polena na pot socialističnemu gibanju. Zadnji čas je izdal dr. Benkovič letak, kjer se hvali, koliko je storil za rudarje v parlamentu, dasi jim je samo škodoval. Moje mnenje je, da se izda letak, ki bo temeljito razpršil dr. Benkovičevo demagoško hvalisanje. Delati pa morajo za organizacijo vsi zaupniki. Strinjam se s Čobalovim predlogom glede na izvolitev pomožnih blagajnikov, ki naj se honorirajo s 6 vinarji namesto dosedanjih treh. Na ta način bodo tudi posamični člani vedno pred očmi. Delati pa moramo tudi za politično gibanje. Zakaj politično izobraženo delavstvo bo pokazalo hrbet meščanskemu demagogom.

Sodrug **Sitter** (Trbovlje): Glede na letak se povsem strinjam s sodrugom Malovrhom. V vprašanju razstrelil je zastopal dr. Benkovič popolnoma stališče trboveljske premogokopne družbe. Prav tako tudi v vprašanju tedenskega izplačevanja. In potem še nesramno laže, da je to želja rudarjev.

Sodrug **Salesnik** (Velenje) se pridružuje predlogu Čobala z ozirom na hišno pobiranje prispevkov, kakor je uvedeno tudi že na Nemškem.

Sodrug **Stravs** (Idrija) se strinja s Čobalovim in Malovrhovim predlogom glede na hišno pobiranje prispevkov, glede na povišanje nagrade pomožnim blagajnikom in glede na letak proti dr. Benkoviču. Treba je politično izobraženih organiziranih članov. Zakaj potem bo konec meščanskega demagoškega izrabljanja rudarjev. V rudarje mora prodreti zavest delavskega razreda, ki noče imeti nič opravka z nacionalističnimi in verskimi demagogijami. Naši idrijski organizaciji sodrugi so toliko zavedni, da pri njih politični neznačajneži nimajo nikakega ugleda in torej ne morejo škodovati. Zato pa je treba poleg strokovne organizacije gojiti politično izobrazbo. Separatistični razdor so povzročili samo politični inteligenti. Delavstvo mora biti dovolj izobraženo, da obrne hrbet raznim škodljivcem, ki niso bili nikdar pravi socialisti.

Sodrug **Sitter** priporoča, da se takoj skličejo zaupniki po posameznih krajih na posvetovanje, kjer na se obveste o Čobalovem predlogu.

Sodrug **Čobal** da neka pojasnila črnškim in leškim rudarjem z ozirom na razmerje s koroškim strankinim vodstvom. Tudi on je za letak, da se dr. Benkovičeva hinavščina razkrinka. Glede na predlog za hišno pobiranje prispevkov se lahko takoj začne s pobiranjem; z ozirom na povišanje nagrade blagajnikom pa bo predlog samo za predlog za unijski zbor.

Vsi trije predlogi (hišno pobiranje prispevkov, povišanje nagrad blagajnikom vsled hišnega pobiranja, letak) se sprejmejo soglasno.

3. Tisk.

Poročevalec sodr. **Sitter**: Podružnice morajo naročiti toliko izvodov »Rudarja«, kolikor ga rabijo. Hočem biti povsem kratek. Za vsakega člana se mora naročiti list in se seveda tudi plačati; redno plačati. List smo prevzeli v Trbovlje, podpirajte nas, da list lahko še izpopolnimo in ga postavimo na krepko podlago.

Sodr. **Malovrh** priporoča, naj se vsakemu članu prinese list na dom.

Obširna debata se je razpletla o raznih upravnih zadevah. Povod je dalo debati ne-

redno plačevanje in odjemanje lista nekaterih podružnic, živahna debata pa je izzvenela v voljo, da se napravi konec tem nepravilnostim in se uvede red.

Sodr. **Sitter**: List hočemo dvigniti. Dvignili pa ga bomo samo s stalnimi naročniki. Kolikor imajo organizacije članov, toliko ga naj jemljejo. Poroča naj se marljivejše kakor doslej.

4. Slučajnosti.

Sodrug **Mate Radeljak** (Siverič, Dalmačija) opisuje neznosne razmere v siveriškem rudniku. Zlasti je škandal brez primere, da delavca oropajo na zvit, brezprimerno lopovski način pokojnine. Ako bi ne bilo unijske podružnice, bilo bi pa še slabše.

Sodrug **Sitter**: Razmere v Siveriču so v resnici neznosne. Konferenca naj vzame poročilo sodruga Radeljaka na znanje; trboveljsko tajništvo bo storilo v tem oziru potrebne korake, da se napravi škandaloznim razmeram v Siveriču in Velušiču konec. V Lešah so rudarje pri bratovski skladnici zvito okanili. Organizacija je v tem oziru vse potrebno ukrenila, da se ta nepoštena nakana uniči.

Sodrug **Stravs** predlaga, da se izreče konferenca solidarno s siverišskimi rudarji, obsoja ondotno podjetje, poziva rudarje, da se organizirajo in da se store eventualno tudi pri ministru potrebni koraki.

Stravsov predlog se je sprejel soglasno.

Sodrug **Čobal**: V rabsodišče bratovske skladnice se lahko volijo tudi osebe, ki niso rudarji. To je važno zategadelj, ker se lahko izvolijo zavedni sodrugi, čeprav niso rudarji. Zato naj se v slučaju potrebe izvolijo v rabsodišče tudi nerudarji, samo da so zavedni in razumni sodrugi, ki poznajo zakon in pravila. S tem se obvarujejo rudarji škode.

Konferenca je vzela ta Čobalova izvajanja soglasno na znanje.

Nato je predsednik sodrug Stravs zaključil konferenco po peturnem zborovanju ob pol 4. popoldne. Na zaupnikih pa je, da gredo v zmislu posvetovanj in sklepov konference na neumorno delo, ki bo rodilo lep sad!

Solidarnost in organizacija.

Čut solidarnosti in iz njega izhajajoče solidarno ravnanje ljudi je utemeljeno že v človeški naravi. Solidarnost interesov, ki jo opazujemo med pripadniki iste skupine ali istega razreda, je protiutež v boju proti vsemu, je združujoč moment v boju za obstanek, moč, ki združuje ljudi medtem ko jih razganjajo osebni interesi. Boj za obstanek je dvojen. Na eni strani je proti sovražnim naravnim silam, na drugi pa je boj tekmecev med seboj. Prva oblika boja tvori čut solidarnosti, ker le v tesni medsebojni združitvi, v tesni zvezi v svrhu vzajemne pomoči v vseh nestanovitnih slučajih življenja, so bili pradobni ljudje v stanu zmagovito prestati boj z naravo. Kako pa naj bi bilo mogoče človeku boriti se proti pradobnim velikanski živalim in razdejalnemu besu naravnih sil, če ne v tesni medsebojni združitvi? Druga bojna oblika, konkurenčni boj za korito ali pa boljši pašnik, je proizvajal egoizem, brezobzirno prodiranje lastnih interesov na stroške drugih. Tudi ta boj se je tekom časa razvil v skupno borbo za obstanek, ker bi bil boj posameznika brezuspešen. Tako vidimo, kako vodi boj za obstanek, ki vihra v naravi in ne da oddiha človeštvu od pradobe in do sedanjega časa, do solidarnosti in organizacije.

Čut solidarnosti se pojavlja iz človeških instinktov in celo v živalstvu nam je možno zasledovati njegovo sled. Že v začetku človeške zgodovine najdemo človeštvo združeno v skupine in verjetno je, da so ljudje v pradobi iz živalskega in polživalskega stanja v skupinah vstopili v človeško žitje. V takih skupinah je gospodovalo temeljno načelo: »Eden za vse, vsi za enega!« in pripadniki skupine so trdno držali skupaj. Skupna tla, iz kojih so vzkli, skupni boj za obstanek, ki so ga bojevali, vse to jim je bila trdna vez, in ta solidarnost jim je dala trdnost znotraj in moč na zunaj. Seveda je sprva gospodovala solidarnost le v notranjosti skupine, ker proti vsem tujim ljudem, ki so bili izven skupnosti, se je bil boj do uničenja.

Tuje in sovražno je bil eden in isti pojem, kakor nas uči jezikoslovje in tako je tudi umljivo, da se je pristaša lastne skupine smatralo prijateljem in tovarišem, medtem ko se je pristaša tujih skupin smatralo smrtnim sovražnikom. Vsled tega je bilo dovoljeno tudi vsako poškodovanje tujega imetja in življenja, toda napram tovarišem je bila solidarnost sveta dolžnost. Kdor je oropal, okradel ali osleparil tujca, je bil v očeh svojih tovarišev in prijateljev junak. Kdor pa je ranil ali oškodoval tovariša, je bil smrtivreden zločinec. Ta dvojna morala, ki se je razvila v prvotnih človeških tolpah, se še dandanes ni popolnoma preživela. Tudi dandanes se smatra kot hujši in ostudnejši zločin, če kdo oškoduje svojega lastnega tovariša, kakor če to stori popolnoma tujemu človeku. Členi roparske druhal, ki so z vsem svetom v boju, vzdržujejo medsebojno zvestobo in izkazujejo skupno solidarnost v požrtvovalnosti do smrti. Tudi v skupini potujočih rokodelskih pomočnikov nikogar ne skli vest, če ukrade kakemu kmetu klobaso ali pa hlače; kdor pa svojemu lastnemu tovarišu kaj ukrade, se ga smatra lumpom in se ga splošno zaničuje.

(Dalje prih.)

KARL KAUTSKY:

Posli in strežaji.

Nikakor pa ne smemo misliti, da se bojevniki socialne demokracije mnogoštevilno rekrutirajo iz vseh plasti neposedujočih.

Seveda tu ne moremo podati prirodopisa proletariata; najvažnejše o tem smo povedali že v II. delu, kjer smo razmotrivali vlogo proletariata v današnjem proizvodjanju. Na tem mestu bomo podali samo še nekaj dodatnih opomb, ki se nam zde potrebne, da razjasnimo vlogo, ki jo igrajo različne plasti proletariata v sedanjih gospodarskih in političnih bojih.

Znano nam je že: čeprav je napačen filistrom tako priljubljeni rek, da so zmerom bili reveži, vendar moramo priznati, da je revščina tako stara kakor proizvodjanje blaga. Seveda je bila v prejšnjih časih navadno samo izjemen pojav. V srednjem veku n. pr. je bilo nezadostno število tistih, ki niso imeli za lastno gospodarstvo potrebnih proizvodjalnih sredstev. Izmed maloštevilnih neposedujočih je večina prav lahko dosegla sprejem v posedujoče rodbine kot pomagači, hlapci, pomočniki, deklet; večina so bili to mladoletnejši ljudje, ki so se gojili nado, da si nekoč ustanove lastno gospodarstvo in lastno ognjišče. Delali so skupno s poglavarjem rodbine ali njega ženo, skupno z njima so uživali sadove svojega dela. Kot člani posedujoče rodbine niso bili proletarci; čutili so se eno z rodbinskim posestvom, bili so deležni njega koristi; z njim so trpeli škodo. In tako je še dandanes v tistih oddaljenih krajih, kjer so se ohranile take patriarhalne razmere. Kjer služinčad še spada k družini posedujočega, tam brani posest, čeprav je samo brez posesti, tam ni tal za socializem.

Podobno je bilo tudi z rokodelskimi pomočniki. (Primerjaj oddelek II., 1.) Poleg hlapcev in pomočnikov so nastali strežaji. Del neposedujočih je krenil k družinam večjih izkoriščevalcev v srednjem veku in v začetku novega veka zlasti k plemenitašem in knezom, k višjim duhovnikom in trgovcem. V njih službo niso stopil zato, da bi jim pomagali pri delu, ampak da jih varujejo in strežejo njih razkošju, kot vojni hlapci in lakaji. Tu ni bilo skupnosti dela in uživanja, ni bilo patriarhalnega razmerja; zategadelj tudi ni bilo solidarnosti med gospodom in hlapcem. Pač pa se je razvila med gospodom in strežajem solidarnost druge vrste. Kjer je večja služinčad, je v njej tudi več stopenj. Posameznik lahko upa na povišanje, na povečanje plače, oblasti in ugleda. To povišanje je pa odvisno od volje njegovega gospoda. Čim spretnejše se ji prilagodi in uklone in čem bolj izpodrine svoje tovariše, tem več nade ima. Tako se čuti strežaj solidarnega z gospodom, obenem se čuti tajnega sovražnika vseh svojih sodelavcev. In še drugačna solidarnost se plete med gospodom in strežajem. Čim večji je dohodek, oblast in ugled gospoda, tem več pride od vsega tega na strežaja. Zlasti velja to za strežaje iz razkošja, ki nimajo

drugega opravka, kakor da reprezentirajo in s tem pokažejo, koliko nepotrebne denarja je na razpolago njih gospodu, da mu pomagajo ta denar kar najhitreje in najprijetnejše pogonati, neustrašno in »zvesto« mu služoč pri vseh njegovih budalostih in pregrehah. Zato se čuti strežaj solidarnega z izkoriščevalcem in zatiralcem nasproti izkoriščanim in zatiranim; često se vede do njih celo brezobzirneje kakor gospod sam. Zakaj če je ta le količkaj razumen, ne bo zaklal kokoši, ki mu leže zlata jajca; in ohraniti jo bo hotel ne le zase, ampak tudi za svoje potomce. Strežaj nima tega ozira.

Ni čuda, da ljudstvo ne sovraži ničesar bolj kakor lakajstvo, da je prišlo njega klečplaztvo na zgoraj in nasilnost na spodaj v pregovor. Strežajska duša nam je pojem vse klavrnosti.

Seveda se ne pojavljajo ti vplivi na značaj lakajstva samo pri neposedujočem iz najspodnejših plasti, ampak tudi pri neposedujočem in manj posedujočem iz višjih stanov, kakor pri obubožanem plemenitašu, ki išče svojo srečo na knežjem dvoru kot višji strežaj, dvorjan.*

Na tem mestu pa se nam je baviti samo z nižjo služinčadjo in zato moramo, dasi bi bilo nad vse mikavno, opustiti nadaljno primerjanje s plemenitaško služinčadjo — sicer pa je to primerjanje pri roki in ga ni težko dalje razvijati. — Tu gre zato, da pokažemo, zakaj si socializem od strežajstva, čeprav spada k neposedujočim, ne more posebno mnogo obetati z ozirom na pridobivanje pristašev. Pač pa je strežajstvo trdnjava obstoječe družbe.

Naraščanje izkoriščanja, množine letno ustvarjane nadvrednosti in odtod izvira oče vedno večje razkošje pospešuje stalno pomnoževanje lakajstva. Toda na srečo družabnega razvoja je njega vojni izrodek, deželni hlapci, zelo nazadoval, odkar se je izvršil prevrat brambne ustave, ki ga je započela francoska revolucija, in odkar so nadomestili vojsko najemnikov z vojsko splošne brambne dolžnosti. Popolnoma seveda nikakor ni izginil in mnogo se je treba zahvaliti njega ostankom v modernih armadah, ako se doslej »ljudstvo v orožju« večinoma nikakor ni izkazalo za demokratično napravo.

Toda tudi naraščanju pravega lakajstva in služinčadi sploh deluje nasproti kljub stalnemu naraščanju razkošja močna tendenca: razpad podedovane rodbinske oblike in delitev dela, ki izroča vedno več del hišnega gospodarstva in zlasti osebne potrežbe neodvisnim poklicom: brivcem, natakarnjem, mezdnim voznikom, postreščkom itd. Ti od lakajstva odcepljeni poklici kažejo sicer še dolgo potem, ko so se osamosvojili, značilne znake svojega izvora, toda polagoma le začenjajo sprejemati lastnosti in nazore industrijskega mezdne delavstva.

Liberalni modrijani.

Ves čas, ko se je vršilo mezdno gibanje rudarjev v Zagorju, Trbovljah in Hrastniku, je ležalo vse ogromno, odgovornosti polno delo na naših zaupnikih. Bile so konference in posvetovanja, kjer se je temeljito razmotril ves položaj in se je ubrala pot, ki je bila najprimernejša. Uspeh gibanja je bil, da so dosegli rudarji petodstotno povišanje mezde. Priznavali smo, da je bil uspeh nezadosten, ali z ozirom na malo število organiziranih rudarjev so rudarji sprejeli petodstotno povišanje in prenehali z mezdnim gibanjem.

Sami so torej opravili naši zaupniki vse delo. Zdaj pa, ko je gibanje pri kraju, se oglašajo modri tiči in čivkajo, kaj bi se bilo lahko vse doseglo. Tistim, ki še ne poznajo teh najnovejših, včerajšnjih modrijanov, povemo, da so ti velemodri možakarji dopisniki »Slovenskega Naroda«, glavnega glasila slovenske buržvazije. Najprej se je oglasilo liberalnih modrijanov premodro čivkanje iz Hrastnika, pa so se pritoževali, da jih delavci ne upoštevajo. Ali kaj pa vendar hočejo hrastniški podporniki? Da jim bo delavstvo po-

* Kako blizu sta si strežaj in dvorjan, nam prav zabavno kaže roman Le Sagea »Gil Blas«, ki je klasičen prirodopis lakajstva. Na drugi strani tega strežaj v roko capinskemu proletariatu. Ne da bi izpremenil svoje bistvo se dvigne Gil Blas od najnižjega lakaja in lopova do tajnika in ljubljence prvega ministra na španskem dvoru.

ljubovalo roke in jim streglo kakor svojim dobrotnikom zato, ker kar trepečejo, da bi se ne zamerili »gospodom«? Ali pa morda zato, da so stali ob zadnjem mezdnem gibanju tako previdno ob strani, češ da ne bo zamere? Delavstvo stori popolnoma prav, ako take ljudi prezira, ki bi radi imeli od gibanja samo korist, ne store pa ničesar ne. Sicer pa je to že zadosten dokaz za značaj hrastniških podpornikov, da jih podpirajo meščanske ustanove. In razentega se rekrutirajo njih vrste iz političnih neznačajnežev. Zato pa, podporniki, le nikar ne silite v javnost, zakaj na vaših glavah je toliko masla, da se bo na solncu v mastnih curkih cedilo po vašem licu!

Oglasili pa so se tudi zagorski liberalci, ki so se dolgo časa vedli ponižno, kakor se tudi spodobi za tako politično neznačajno kliko, kakor je stvor zagorskega liberalizma. Notranje zadeve med našimi sodrugi so jim dale povod, da pod krinko nekašnih »opozicionalcev« polnijo predale »Slovenskega Naroda«, ki je po svoji buržvazijski naturi vedno rad priskočil na pomoč rušilecem delavske sloge, deloma z velikanskimi budalostmi, porojenimi samo iz razkrajajočih se možganov, deloma pa prav s ciganskimi zlobnostmi npravno popolnoma otopele duše. Tudi zagorski liberalizem napada — ali vsled svoje omejenosti ali hudobnosti — zaupnike, da bi bili lahko več dosegli. Mi pa vprašamo tega liberalnega veleučenjaka: Ti presvetla zvezda na nebu spoznanja, kod si se svetila takrat, ko so bili rudarji še v gibanju? Po kakih potih si romala, ti blesteča zvezda liberalne modrosti, da se nisi pokazala rudarjem in jim pokazala pravo pot do uspeha, kakor nekoč zvezda trem kraljem do betlehemskega hleva? Ali zastoj je naše povpraševanje. Zakaj taka je resnica, da tiste zvezde sploh ni bilo, ker liberalni korespondent »Slovenskega Naroda« razume o delavskem gibanju natano toliko kakor osel o glasbi.

Zato pa, podporniki v Hrastniku in liberalni velemodrijani v Zagorju, vzemite rajše kladvo v roke pa pojdite razbijat kamen po cestah. Opravljali boste vsaj koristno delo in — uspešno, medtem ko je vaše pisarenje po ljubeznivem delavskem prijatelju »Slovenskem Narodu« ne le popolnoma nepotrebno, ampak je tudi brez — uspeha. Zakaj hrastniško in zagorsko delavstvo je že dovolj izšolano v političnem gibanju, da bi nasedlo kakim liberalnim budalostim in demagoškimi lažem.

In posebej se še zagorska narodnjakarija temeljito moti, ako misli, da bo izrabila notranje zadeve med zagorskimi sodrugi za svoje razdirajoče delo. Zagorski rudarji bodo svoje zadeve uredili brez vmešavanja gnile in plitve zagorske narodnjakarije, brez ozira na to, da je itak nepremosten prepad med proletariatom in buržvazijo, kamor se gnete vse, kar je protidelavskega.

Zapisnik

rednega občnega zbora združene bratovske skladnice v Trbovljah, ki je bil dne 31. marca 1912 v čakalnici vzhodnjega okrožja št. 1.

Navzočih

je od 73 volilnih mož 60, tako da pripade po § 71 pravil predsedniku 30 glasov.

Dnevni red:

1. Volitev nadzorstva.
2. Odobritev letnih računov.
3. Povišanje prispevkov z ozirom na odlok c. kr. revirnega urada v Celju št. 789 z dne 14. februarja 1912.
4. Poročilo o nameravanem povišanju provizij.
5. Raznoterosti.

Predsednik pozdravi na povabilo došlega zastopnika c. kr. revirnega urada v Celju g. c. kr. rudniškega komisarja Bruno Bauer-ja, ter otvori zborovanje.

1.

Občnemu zboru se razlože §§ 76 in 65 pravil, ki govore o volitvi nadzorništva.

Volilni mož Mozetič Anton predlaga v izvolitev v nadzorništvo Pelko Antona, Kolenc Ludvika in Jazbec Ivana. Izvolitev se izvrši vzklikom.

Ker odgovarja izvolitev določilom pravil, izvolijo med seboj Pelko Antona za predsednika in Kolenc Ludvika za predsednikovega namestnika.

2. Za odobritev letnih računov se izvoli na podlagi § 74 pravil za predsednikovega namestnika volilni mož Majdič Florjan, ki pozove do sedanje nadzorništvo, naj poroča o izidu pregledovanja računov, nakar poročajo člani nadzorništva, da so računi bolniške kakor tudi provizijske blagajne pregledali in v redu našli, kar so potrdili tudi s svojimi podpisi. Na predlog predsednika nadzorništva se računi soglasno odobri.

3. Odlok c. kr. revirnega urada v Celju št. 789 z dne 14. februarja 1912 v zadevi povišanja prispevkov za bolniško blagajno se prečita in v slovenskem jeziku raztolmači.

Groblar Peter predlaga naj se ta točka sploh odstavi z dnevnega reda, ker je pričakovati da se morebiti v najkrajšem času premoženjske razmere bolniške blagajne obrnejo na boljše.

Predsednik stavi nadaljni predlog, naj se § 21 pravil preustroji v tem zmislu, da se bo pregledovanje bolnikov vršilo po objektivni osebi, ki ni član predstojništva in ne član bratovske skladnice.

K besedi se oglasi zastopnik revirnega urada v Celju, ki pravi, da se nikakor ne more strinjati s predlogom Groblarja, ki zahteva, da se naj odstavi točka v odloku c. kr. revirnega urada iz dnevnega reda, ker se mora na podlagi določb § 43 bolniška blagajna sanirati.

Da imajo volilni možje priložnost o tej zadevi se porazgovoriti, prekine predsednik za nekaj časa zborovanje. Potem ko je predsednik zborovanje zopet otvoril, se je oglašil Peter Groblar, ter predlagal, naj bi oba zdravnika simulante natančneje pregledovala. Svoj prvotni predlog, ki ga je stavil k tretji točki dnevnega reda, je umaknil.

Majdič Florjan predlaga, naj bi se prispevki v bolniško blagajno ne povišali. Zastopnik c. kr. revirnega urada je mnenja, da se bo moralo kar se tiče sanacije vendar nekaj storiti.

Predlog Majdič Florjan-a, da se prispevki ne povišajo, se soglasno sprejme, ravnotako se sprejme predlog Groblar-ja.

Predlog predsednika, naj se izpremeni § 21 pravil, se da na glasovanje, oglasi se tudi zastopnik c. kr. revirnega urada, ki priporoča sprejetje tega predloga.

Kočevar Maks predlaga, naj se vsi bolniki kontrolirajo razven onih, ki jim je zdravnik dovolil izhod.

Predsednikov predlog se z vsemi glasovi proti glasovom rudnika odkloni, nakar predsednik ta sklep razveljavi in utemeljuje razveljavljenje s tem da bi sklep bolniški blagajni preveč škodoval.

Predlog Kočevar Maksa se soglasno sprejme. Zastopnik revirnega urada priporoča občnemu zboru, naj bi se šlo preglednikom bolnikov na roko in bi se naznanjali simulante predstojništvu.

4. Občnemu zboru se poroča o storjenih korakih glede izvedbe novega penzijskega normala.

5. Jazbec predlaga, naj se predstojništvu naloži, da stori vse korake, ki so potrebni, da se končno doseže zvišanje penzij.

Sklenjeno in podpisano.

Pleskovič I. r., Bauer I. r., Heinrich I. r.
zapisnikar, c. kr. rudniški komisar, predsednik.

Dopisi.

Trbovlje.

Pevska veselica. Rudarski pevski zbor Vzajemnosti v Trbovljah priredi v nedeljo dne 21. aprila 1912 svojo prvo veliko pevsko veselico v veliki dvorani g. R. Mihelčiča v Zagorju. Na sporedu so pevske točke, deklamacije in veseloigra „V medenih tednih“. Na veselici sodeluje rudarska godba iz Trbovelj. Po sporedu ples. Začetek točno ob 7. zvečer. K mnogoštevilni udeležbi vabi odbor.

Leše.

Škandalozne bratovskoskladnične razmere. Kakor so po navadi večji del bratovske skladnice v Avstriji pasivne, istotako se imajo tudi pri nas rudarji pečati s pokritjem ogromnega

primanjkljaja pri bratovski skladnici rudnika grofa Henkel pl. Donnersmarka. Po sestavljanju matematične bilance leta 1909 je izkazala ista velik primanjkljaj in rudniška oblast je pritiskala na odbor in člane, da se mora isti pokriti. Ravnatelj Steinebach — ki ima veliko rudniško nezgodo v Raiblu na vesti — je pustil na občnem zboru leta 1909 brezvestno skleniti, da se mora pokrivati primanjkljaj z rezervnim deležem rudarjev, danes pa rudarji uvidevajo, v kako veliko zagato jih je ravnatelj zapeljal, namesto da bi se primanjkljaj pokrivil na podlagi anuitete, h katerim bi imel plačati podjetnik polovico, se članom zadržati rezervni delež in ravnatelj ima sedaj z ubogim delavcem lahko igro. Delavci so sedaj primorani podvreči se najkrutejšemu izkoriščevanju, ako nočejo, da izgube svoje rezervne deleže. Rezervni deleži se tudi ne nakažejo drugi bratovski skladnici, če se rudar k drugemu rudniku premesti, temveč mora isti od drugega rudnika svoje prispevke v bratovsko sklad. v Leše plačati. Ako tega ne stori, izgubi ves vplačani denar. Leta 1911 je bilo na občnem zboru soglasno sklenjeno, da se more rezervni delež, ako se član premesti k drugi bratovski skladnici, nakazati in v drugem slučaju, ako rudar ne pristopi k nikakršni bratovski skladnici, se mu mora v teku enega leta rezervni delež v polni meri izplačati. Ravnateljstvo in obratno vodstvo s pomočjo rudniške oblasti v Celovcu niso ničesar ukrenili napram temu sklepu in rudarji so še do danes podvrženi tej kruti usodi. Na občnem zboru dne 31. marca t. l. so rudarji vpričo rudniškega komisarja najodločneje protestirali proti temu brezvestnemu postopanju in ponovno soglasno sklenili, da se mora cela zadeva najkasneje do 1. junija 1912 rešiti. Popoldne ob 2. se je vršil v gostilni gosp. L. Širica polnoštevilno obiskan rudarski shod, na katerem je sodrug Sitter v dolgem govoru tozadevno rudarje podučeval, razkrinkal škandalozne bratovskoskladnične razmere in brezvestno trdost ravnatelja Steinebacha. Sodrug Sitter je končno pozval rudarje, naj ustvarijo močno strokovno organizacijo, s katero se bo lahko iznebiti krvoželjnih rudarskih pijavk. Burno odobravanje je sledilo izvajanjem sod. Sitterja.

Strokovni pregled.

s Splošna stavka angleških rudarjev. Na Angleškem rudarji zdaj glasujejo, ali gredo na delo ali ne. Za sklep, da rudarji ne gredo na delo, je potrebna dvetretjinska večina; kakor kaže, pa bo za ta sklep samo nadpolovična večina. V splošnem pa je položaj še zelo nejasen. Morda bomo lahko v prihodnji številki povedali kaj definitivnega.

s Stavka rudarjev na Češkem. Na Češkem so se rudarjem dovolile povišane plače; zlasti po državnih premogovnikih so dosegli rudarji precejšnja izboljšanja. Gibanje je skoro povsod končano, samo pri malem številu rogov še ni pri kraju, a hiti proti koncu.

Razne stvari.

r Krščansko socialna korupcija. Blizu Dunaja je kraj Cillingdorf, kjer je premogovnik. Ta premogovnik je pred petnajstimi leti kupil neki gospod Dub za 12.000 kron. Pred štirimi leti je Dub prodal ta premogovnik svojemu sinu Dr. Dub-u za 600.000 kron, sedaj pa je dunajska občina, v kateri vladajo krščanski socialci, kupila dotični premogovnik, za ogromno vsoto 1.250.000 kron. Splošno je bilo znano, da ni premog v cillingdorfskem rudniku nič vreden in ni za nobeno rabo, vrhutega bo rudnik kmalu izčrpan. Druzega pri celi kupčiji ni, kakor to, da je nekaj krščansko socialnih veličin pri njej obogatelo; tako je na primer neki Urbanicky, ki je inženir, vtaknil v svoj žep 75.000 kron. Koliko je dobil posredovalec Findenig in drugi, še ni dognano. Sodnijska obravnava, katero so v tej umazani zadevi povzročili socialni demokratje, bo pokazala, kako znajo krščanski socialisti gospodariti z občinskim denarjem v svoj prid. No vsaj so si ti gospodje predvsem enaki kakor jajce jajcu; tudi pri nas niso nič boljši.

r Pijančevanje na Ruskem. Po uradnih izkazih so prodali meseca decembra 1911 v azijski in evropski Rusiji 9.049.277 veder žganja; 298.146 veder več od prejšnjega leta v tem mesecu. Lani so prodali vsega skupaj 91.041.274 veder žganja; 2.098.827 veder več od leta 1910. Ruska država je imela leta 1911. od žganjarskega monopola 782.557.370 rubljev dohodkov; za 20.010.141 rubljev več kakor leta 1910. Vsako leto pobere peterburški policaj na ulicah 60.000 do 70.000 popolnoma pijanih oseb, ki potem prespe svojo pijanost na policijskih stražnicah. Sekcija društva za boj proti alkoholizmu iz gubernije Samare je nabrala statistične podatke, iz katerih je razvidno, da je samo prebvalstvo v guberniji Samari leta 1910. izdalo 22 milijonov rubljev za žganje.

Leta 1908. je prespalo po stražnicah v Samari 9000 oseb svojo pijanost, l. 1909 že 10.300 in leta 1910. samo tekom desetih mesecev 11.000 oseb. Ubogo ljudstvo, ki si na tak način samo koplje svoj grob!

L. Jax & sin
Ljubljana

Dunajska cesta št. 17
priporoča svojo
bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.
Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.

Konsumno društvo rudarjev v Hrastniku

priporoča

svojo bogato zalogo

špecerijskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.

Vse po jako nizki ceni.

Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

Nobena kapljica

ne koristi tako želodcu, kot pristni želodeni likér

Blizu in daleč

Vse ga pozna,

Kdor ga ima,

ima zd ravle domá!

Zahtevajte pristni „FLORIAN“

Zavračajte ponaredbe!

Naslov zanaročila: „FLORIAN“, Ljubljana.

Postavno varovano.